

№ 575/97-ВР. – Режим доступу : leg.co.ua/knigi/zakony/zakon-ukrayini-pro-elektroenergetiku.html.

9. **Солома** – стратегічний ресурс України (моніторинг ЗМІ). – Режим доступу : gazeta.dt.ua/energy_market/navischo-nam-prirodnyi-gaz-iz-rosiyi-yakscho-v-nas-ye-svoja-soloma-.html.

10. **Углубленный** обзор политики и программ Украины в области энергоэффективности // Бельгия, Секретариат энергетической хартии, 2013. – 142 с.

List of references

1. **Analiz** rehuliatornoho vplyvu do proektu Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro elektroenerhetyku» shchodo zabezpechennia konkurentnykh umov vyrobnytstva elektroenerhii z alternatyvnykh dzherel enerhii». – Rezhym dostupu : www.saee.gov.ua/sites/default/files/documents/analiz-21-11-14.doc.

2. **V Ukraini** podvoily «zelenyi taryf» dla alternatyvnoi enerhetyky. – Rezhym dostupu : economics.unian.ua/energetics/1060246-v-ukrajini-podvojili-zeleniy-tarif-dlya-alternativnoji-energetiki.html.

3. **Dudchenko O.** Alternatyvni dzherela enerhoresursiv v Ukrainskomu Prychornomori. Aalitychna zapyska. / O. Dudchenko. – Rezhym dostupu : www.niss.od.ua/p/285.doc.

4. «**Zelenyi**» taryf na elektroenerhii znyzyly na 50 – 55 %. – Rezhym dostupu : economics.unian.ua/energetics/1050477-zeleniy-tarif-na-elektroenergiyu-znizili-na-50-55.html.

5. **Maslyanko O.** Bioenergetika izbavit ot energozavisimosti / O. Maslyanko. – Rezhim dostupa : ekonomika.eizvestia.com/full/587-bioenergetika-izbavit-ot-energozavisimosti.

6. **Normatyvno-pravova** baza alternatyvnoi enerhetyky. – Rezhym dostupu : www.saee.gov.ua/uk/activity/vidnovlyuvana-enerhetyka/normatyvno-pravova-baza.

7. **Pro alternatyvni** dzherela enerhii : Zakon Ukrainy vid 20 liut. 2003 r. № 555-IV. – Rezhym dostupu : zakon1.rada.gov.ua/laws/show/555-15.

8. **Pro elektroenerhetyku** : Zakon Ukrainy vid 16 zhovt. 1997 r. № 575/97-VR. – Rezhym dostupu : leg.co.ua/knigi/zakony/zakon-ukrayini-pro-elektroenergetiku.html.

9. **Coloma** – stratehichnyi resurs Ukrainy (monitorynh ZMI). – Rezhym dostupu : gazeta.dt.ua/energy_market/navischo-nam-prirodnyi-gaz-iz-rosiyi-yakscho-v-nas-ye-svoja-soloma-.html.

10. **Uglublennyiy** obzor politiki i programm Ukrainyi v oblasti energoeffektivnosti // Belgiya, Sekretariat energeticheskoy hartii, 2013. – 142 s.

Надійшла до редколегії 05.05.15

УДК 332.142.6:332

Ірина ДРАГАН

Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України»

РОЛЬ ДЕРЖАВИ В ГАРМОНІЗАЦІЇ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ У СИСТЕМІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Аналізуються міжнародні документи, що ратифіковані в Україні в рамках гармонізації еколо-економічних інтересів та вирішення глобальних екологічних проблем. Доведено, що з метою подальшого розвитку заходів щодо захисту навколошнього середовища в глобальному вимірі виникає необхідність інтернаціоналізації зовнішніх ефектів. Встановлюється, що основними стратегічними орієнтирами забезпечення гармонізації еколо-економічних інтересів у системі природокористування повинні стати: посилення ролі та відповідальності місцевих органів самоуправління у вирішенні екологічних проблем; постійне впровадження та посилення управління інноваційними процесами, удосконалення екологічно чистих технологій, поширення стандартів екологічного менеджменту тощо; забезпечення чіткого розмежування повноважень між центральними та регіональними гілками влади та відомствами з одночасним посиленням їх відповідальності щодо підвищення рівня інновативності в еколо-економічній сфері та дієвості еколо-економічних реформ.

Ключові слова: державне управління, довкілля, контроль, органи влади, природокористування, природоохоронна діяльність.

Iryna Dragan. The state's role in harmonize ecological and economic interest in the nature

The international documents, ratified in Ukraine in within harmonization of ecological-economic interests and solving of global ecological problems, have been analyzes. It is stated that the main strategic guidelines for harmonization of environmental and economic interests within nature management system should include: strengthening of role and responsibility of local government for environmental problems solution; constant implementation and improvement of innovative processes management, improvement of environmentally sound technologies, promotion of environmental management standards, etc.; provision of authority segregation between the central and regional regulatory bodies alongside with simultaneous increasing of their responsibility for innovation in ecological and economic sphere and efficiency of ecological and economic reforms.

Key words: public administration, environmental, control, authorities, environmental management, environmental activities.

Міжнародні екологічні проблеми містять у собі питання охорони навколошнього середовища прикордонних територій

© Драган I. В., 2015

сусідніх країн; використання рік, басейни яких охоплюють території декількох держав; трансграничного забруднення природного середовища внаслідок випадання кислотних дощів, а також глобальні екологічні проблеми, як, наприклад, захист озонового шару Землі або глобальне потеплення клімату. Глобальним екологічним проблемам приділяється особливо велика увага в науці, політиці й суспільстві.

Глобальні викиди відрізняються від інших форм забруднень тим, що для їхнього шкідливого впливу на навколошнє середовище несуттєвим є конкретне місце викиду. Згідно із сучасним станом науки, глобальне потеплення клімату залежить не стільки від регіонального профілю викидів цих парникових газів, скільки від їхнього сумарного обсягу, що надходить в атмосферу Землі. Аналогічна ситуація виникла внаслідок викидів хлорфторуглеців у зв'язку з їх впливом на озоновий екран.

Глобальне забруднення навколошнього середовища залежить, таким чином, від загального викиду відповідних шкідливих речовин, що, у свою чергу, складається із суми викидів шкідливих речовин окремих країн. Глобальна якість навколошнього середовища створюється спільно всіма країнами, і ніяка країна не може цього уникнути. Окремий забруднювач, здійснюючи викиди деякої глобальної забруднюючої речовини, з одного боку, робить внутрішній ефект, що веде до погіршення якості природного середовища власної країни і повинний через це сам відчувати вплив цієї шкоди. З іншого боку, він створює зовнішній ефект, що погіршує якість природного середовища інших країн. Оскільки створювана спільно якість природного середовища споживається всіма країнами, її потрібно розглядати як суспільне благо.

Дослідженням глобальних екологічних проблем присвячено роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Серед них: В. О. Аніщенко, І. П. Васіна, О. Ю. Дмитрук, С. І. Дорогунцов, З. В. Герасимчук, В. В. Горлачук, М. А. Голубець, В. К. Данілов-Данільян, К. К. Карташова, В. П. Кучерявий, О. О. Лапко, Р. І. Фоков, О. І. Шапоренко. Однак недостатньо опрацьованими залишаються ступінь реагування держави на нові екологічні виклики в умовах нових методів господарювання і принципово інших соціально-економічних реалій.

Мета статті – проаналізувати міжнародні документи, ратифіковані в Україні в рамках узгодження екологіко-економічних інтересів та глобальних екологічних проблем.

Для економічної науки вивчення проблеми суспільних благ не є новим. Стосовно охорони навколошнього середовища в економіці вже давно досліджуються алокаційні проблеми, які виникають через

те, що навколошнє середовище є благом вільного доступу [1; 4]. Розвинуті екологіко-економічною наукою стратегії інтернаціоналізації і прагматичні політико-екологічні інструменти можна застосувати здебільшого і для розв'язання глобальних екологічних проблем. Останні характеризуються, однак, додатковою специфікою, що дотепер у традиційній світовій економіці, орієнтованій значною мірою на національні або регіональні екологічні проблеми, недостатньо враховувалася.

Доцільно погоджувати політико-екологічні інструменти з міжнародним характером сфери їхнього застосування. Крім того, для оцінювання відповідності альтернативних політико-економічних інструментів цілям вирішення глобальних екологічних проблем має сенс включати додаткові критерії оцінювання. Це, звичайно, не означає, що наслідки спільно здійсненого забруднення навколошнього середовища однакові для всіх країн. Однак ця обставина не суперечить загальноприйнятій теорії суспільних благ, бо суспільне благо не обов'язково має однакову корисність для всіх індивідуумів, що його споживають.

За прогнозом Агентства з охорони навколошнього середовища США, зменшення концентрації озону в стратосфері на 1 % спричиняє підвищення ефективності ультрафіолетових променів на земній поверхні на 2 % і збільшення кількості захворювань раком шкіри у світлошкірих людей на 8 %. Якщо шар озону в стратосфері виснажиться на 3 %, у США щороку у 80 тис. осіб буде діагностуватися рак шкіри і рак шкіри в Північній півкулі виявиться настільки ж поширеним, як в Австралії, де ця хвороба щороку діагностується приблизно в 1 % населення [3].

Учені вважають, що їм удалося знайти хімічні речовини, які руйнують озоновий шар над Антарктикою на висоті 16 – 22 км, що захищає планету від інтенсивного ультрафіолетового випромінювання Сонця. Згідно з найбільш пошироюю концепцією, антарктичне повітря протягом 5 холодних місяців не піддається змінам, а з настанням весни під впливом сонячного світла і низьких температур відбувається фотохімічна реакція за участю хлору, що входить до складу хлорфторуглеців, унаслідок якої озоновий шар виснажується, бо атоми хлору захоплюють атоми кисню з озону. Молекули оксиду хлору діють як каталізатор, прискорюють розкладання озону. Такий процес може знищити майже весь озон у нижніх шарах атмосфери протягом 3 – 4 тижнів. І цей шар не відновлюється доти, доки в листопаді не відбудеться змішування антарктичного повітря з іншими повітряними масами. Над іншими частинами планети озонові діри не утворюються, але вчені зафіксували виснаження озонового шару в стратосфері [2].

Потепління клімату належить до найбільш гострих екологічних проблем сучасності, що мають глобальний характер.

Перелік основних парникових газів, відповідальних за глобальне потеплення, включає діоксид вуглецю (CO₂), метан (CH₄), закис азоту (NO_x), гідрофторвуглеці, перфторвуглеці, а також гексафторид сірки (SF₆), останній з яких є вторинним продуктом при виплавці алюмінію і найбільш сильнодіючим з парникових газів. Основним із парникових газів є діоксид вуглецю, 80 % антропогенного надходження якого в атмосферу пов'язано зі згорянням органічного палива.

Велика увага до пошуку механізмів розв'язання проблеми глобального потеплення клімату була приділена на 2-й Всесвітній конференції ООН з навколошнього середовища та розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992). Після набуття чинності підписаної на цій конференції Рамкової конвенції ООН про зміну клімату стратегії рішення цієї проблеми вступили у фазу узгодження і реалізації. Цьому покликаний служити насамперед Кіотський протокол, погоджений у грудні 1997 р. у м. Кіото (Японія) на третій сесії вищого органу зазначененої конвенції. Цим протоколом промисловово розвинені держави, а також держави, що іменувалися тоді країнами з перехідною економікою, узяли на себе зобов'язання зі скорочення в період з 2008 р до 2012 р. викидів парникових газів. Конкретно це скорочення для США повинно дорівнювати 7 %, що відповідає рівню 1990 р., для країн Євросоюзу – 8 % [3].

Механізм виконання Кіотського протоколу і досягнення поставлених у ньому цілей насамперед базується на заходах, що ухвалюються кожною країною у сфері енергозбереження і технологічного відновлення енергетичних потужностей, скорочення транспортних емісій, реалізації лісовідновлювальних програм (молоді ліси є природними активними поглиначами ряду парниковых газів (ПГ)) тощо.

У межах проектів спільног здійснення передбачена можливість об'єднання зусиль різних країн для виконання зобов'язань, включаючи підсумування своїх викидів і квот. Зміст цих проектів – в економії витрат на зниження викидів ПГ, можливість якої обумовлена, з одного боку, різним рівнем екологічних витрат в окремих країнах, а з іншого – наданою країнам можливістю гнучкого розпорядження емісійними правами.

Торгівля квотами на викид парникових газів передбачена ст. 17 Кіотського протоколу. Невирішеними і дискусійними проблемами застосування механізму торгівлі правами на забруднення є:

- потреба в додатковому вивчені здатності цього механізму

забезпечити більш значні стимули для природоохоронних інновацій порівняно з традиційними підходами (зокрема, стандартами);

- необхідність оцінки адміністративного тягаря, що супроводжує цю торгівлю;

- відсутність правової чіткості з ряду принципових питань (базовий рівень емісійних дозволів на викид, порядок офіційного схвалення параметрів кожної стадії застосування переговорного процесу, заходи впливу щодо порушників обговорених умов тощо), що може заблокувати реалізацію всього механізму;

- необхідність налагодження особливої системи екологічного моніторингу, інформаційно підтримуючий контроль за даним ринком, а також за регіональною екологічною ситуацією;

- неясність порядку застосування торгівлі емісійними правами в умовах недосконаліх ринкових структур та наявності монополізму, включаючи монопольне встановлення цін на емісійні права (монопольно високих для фірми – продавця емісійних прав і монопольно низьких для монопольного покупця), що може підірвати основну перевагу механізму досягнення бажаної якості навколошнього природного середовища за мінімізації сукупних витрат.

Проекти чистого розвитку, у межах яких розвинені країни і країни з перехідною економікою можуть реалізовувати екологічні проекти в державах, що розвиваються, із зарахуванням скорочення викидів, що досягається, ПГ і їхнього обліку у складі квот країн, що ініціювали і проводять ці проекти.

Кіотський протокол як новий механізм розв'язання глобальних екологічних проблем і організації міжнародного співробітництва становить безумовний теоретико-прикладний інтерес і може сприяти істотному екологічному оздоровленню нашої планети паралельно з технологічним відновленням ряду провідних секторів світової економіки, а також проведенням великомасштабних лісовідновлювальних заходів. У теоретичному плані він є спробою реалізувати на глобальному рівні ідеї вироблення ринково ефективних рішень і досягнення субоптимальних рівноважних ситуацій, коли основними суб'єктами ринкових трансакцій є цілі країни. Цей механізм також може бути інструментом акумуляції і перерозподілу великих інвестиційних ресурсів (зокрема, за допомогою спільног здійснення програм і проектів чистого виробництва) з розвинених країн у країни, що розвиваються, а також між розвиненими країнами і державами з перехідною економікою.

Крім того, реалізація Кіотського протоколу передбачає істотне підвищення якості глобального екологічного моніторингу і відповідних глобальних інформаційних екологічних ресурсів, а також систем екологічного контролю, що є необхідними

інституціональними передумовами ефективного функціонування даного специфічного сектору глобального ринку. Зокрема, на погоджений між сторонами протоколу основі повинні формуватися національні системи оцінювання антропогенних викидів ПГ, а також оцінювання поглинання ПГ природними екосистемами (лісовими, водно-болотними угіддями та ін.) з утворенням відповідних національних реєстрів (банків даних), регулярно надаватися Національні доповіді з інформацією про виконання зобов'язань, включаючи дані щорічних реєстрів викидів і скорочень надходження ПГ.

Конкретні умови реалізації Кіотського протоколу постійно уточнюються з урахуванням узгодження позицій різних його сторін і пошуку рішення виявлених проблем. Позиція України як сторони, природні екосистеми якої належать до найбільших природних поглиначів ПГ і від якої, після відмови США брати участь у зазначеному протоколі, значною мірою залежить реалізація досягнутих домовленостей. Так, Китай як країна, що розвивається, але водночас будучи найбільшим емітентом ряду ПГ, не тільки не несе ніяких зобов'язань зі скорочення їхньої емісії, але й одержує вигідні умови для іноземних екологічних інвестицій; поширення на Україну можливості реалізовувати проекти «борги – в обмін на природу».

Система принципів формування еколого-економічного інтересу щодо управління раціональним природокористуванням включає: системність, комплексність, самовідтворюваність, орієнтацію на причини, розподіл відповідальності, гнучкість, підтримку рівноваги між споживанням і відтворенням ресурсів, баланс інтересів суб'єктів відносин, адекватність інструментарію, максимальну ефективність. Ураховуючи необхідність активізації економічного стимулювання раціонального природокористування в Україні, підвищення ресурсоєфективності виробництва, стабілізації екологічної ситуації в контексті забезпечення сталого розвитку, формування еколого-економічного механізму управління раціональним природокористуванням, ключовою характеристикою механізму слід вважати принцип самовідтворюваності.

У межах цих умов Україні може бути надане право на основі двосторонніх домовленостей із країною-кредитором списувати визначену частину зовнішньої заборгованості в обмін на реалізацію екологічних інвестиційних проектів, у тому числі в районах екологічного лиха, а також у регіонах, екосистеми якого включені в мережу глобального екологічного моніторингу або є об'єктами всесвітньої екологічної спадщини. Така можливість уже надана ряду країн з перехідною економікою, зокрема Польщі, де було реалізовано більш ніж 240 природоохоронних проектів, що дозволили вирішити одночасно з важливими екологічними

проблемами (зокрема, відновленням популяції зубра й очищеннем узбережжя Балтики) завдання кардинального технологічного відновлення підприємств-забруднювачів навколошнього природного середовища.

Водночас найважливішим завданням для України є пошук необхідних ресурсів і здійснення масштабних інвестиційних проектів у сфері енергозбереження, екологічної модернізації виробництва або відновлення. Стратегічна модель управління природокористуванням у ринкових умовах господарювання в рамках просторового соціально-економічного розвитку має базуватися на корпоративній системі управління за участю бізнес-структур, територіальної громади, органів державної влади та органів місцевого самоврядування. У сучасних умовах суттєвого вдосконалення потребує система управління природними ресурсами в частині розбудови просторово орієнтованої інноваційної корпоративної економіки. Основним управлінським інструментарієм, за допомогою якого розвиватиметься система природокористування, є принципи екологічного менеджменту, що розкриваються в концептуальних підходах «зеленої» та «синьої» економіки.

Отже, комплексна інтегрована система управління раціональним природокористуванням повинна об'єднувати макро-, мезо- та мікрорівні господарювання, забезпечувати формування й функціонування самовідтворювального еколого-економічного механізму управління природокористуванням, який ґрунтуються насамперед на економічній зацікавленості всіх суб'єктів відносин у цій сфері щодо здійснення раціонального природокористування та реалізації ресурсозбереження.

Першим міжнародним документом, у якому ринковий механізм застосовується для вирішення глобальних екологічних проблем, став Кіотський протокол до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, підписання якого ставить на меті стабілізацію зміни клімату за рахунок зниження антропогенних викидів ПГ. На нашу думку, нормативно-правове забезпечення реалізації механізмів Кіотського протоколу в Україні обмежується створенням інфраструктури проектів спільного впровадження, що перешкоджає активному застосуванню в Україні механізмів, передбачених зазначеним міжнародним договором, а саме, одного з механізмів, за допомогою якого країни-учасниці можуть виконувати свої зобов'язання зі скорочення викидів ПГ – торгівля квотами на викиди ПГ.

Таким чином, встановлено, що невирішеними і дискусійними проблемами застосування механізму торгівлі правами на забруднення є: потреба в додатковому вивчені здатності цього механізму забезпечити більш значні стимули для природоохоронних інновацій

порівняно з традиційними підходами (зокрема, стандартами); необхідність оцінки адміністративного тягаря, що супроводжує цю торгівлю; відсутність правової чіткості з ряду принципових питань (базовий рівень емісійних дозволів на викид, порядок офіційного схвалення параметрів кожної стадії застосування переговорного процесу, заходи впливу щодо порушників обговорених умов тощо) може заблокувати реалізацію всього механізму; необхідність налагодження особливої системи екологічного моніторингу, інформаційно підтримуючий контроль за даним ринком, а також за регіональною екологічною ситуацією; неясність порядку застосування торгівлі емісійними правами в умовах недосконалих ринкових структур та наявності монополізму, включаючи монопольне встановлення цін на емісійні права (монопольно високих для фірми – продавця емісійних прав і монопольно низьких для монопольного покупця), що може підірвати основну перевагу механізму досягнення бажаної якості навколошнього природного середовища за мінімізації сукупних витрат.

Основними стратегічними орієнтирами забезпечення гармонізації еколого-економічних інтересів у системі природокористування повинні стати: посилення ролі та відповідальності місцевих органів самоуправління у вирішенні екологічних проблем; постійне впровадження та посилення управління інноваційними процесами, удосконалення екологічно чистих технологій, поширення стандартів екологічного менеджменту тощо; забезпечення чіткого розмежування повноважень між центральними та регіональними гілками влади та відомствами з одночасним посиленням їх відповідальності щодо підвищення рівня інновативності в еколого-економічній сфері та дієвості еколого-економічних реформ.

Список використаних джерел

1. **Микитенко В. В.** Структурно-динамічні виміри функціонування реального сектору економіки України в контексті його інкорпорації до зовнішньоекономічної діяльності країн Митного та Європейського союзу / В. В. Микитенко, І. В. Драган, Р. В. Кузьменко // Ефективна економіка : електрон. наук. фах. вид. – 2013. – № 7. – Режим доступу : www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2209.

2. **Наукові** основи національної стратегії сталого розвитку України : монографія / [Алимов О. М., Драган І. В., Микитенко В. В. та ін.] ; ДУ «Ін-т економіки природокористування та сталого розвитку НАН України». – К. : ДУ «ІЕПСР НАН України», 2013. – 45 с.

3. **Системно-комплексне** оцінювання потенціалу сталого розвитку України : монографія / О. М. Алимов, В. В. Микитенко, І. М. Лицур [та ін.]. – К. : ДУ «Ін-т економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», 2013. – 99 с.

4. **Формування** ефективних механізмів управління в умовах пріоритетності знаннєвої компоненти економічного розвитку : монографія / [Вдовенко С. М., Микитенко В. В., Савченко В. Ф. та ін.]. – Чернігів. держ. ін-т економіки та управління МОН України, 2013. – 454 с.

List of references

1. **Mykytenko V. V.** Strukturno-dynamichni vymiry funkcionuvannia realnoho sektoru ekonomiky Ukrayny v konteksti yoho inkorporatsii do zovnishnoekonomicchnoi diialnosti kraiin Mytnoho ta Yevropeiskoho soiuzu / V. V. Mykytenko, I. V. Drahant, R. V. Kuzmenko // Efektyna ekonomika : elektron. nauk. fakh. vyd. – 2013. – № 7. – Rezhym dostupu : www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2209.

2. **Naukovi** osnovy natsionalnoi stratehii staloho rozvystku Ukrayny : monohrafia / [Alymov O. M., Drahant I. V., Mykytenko V. V. ta in.] ; DU «In-t ekonomiky prydokorystuvannia ta staloho rozvystku NAN Ukrayny». – K. : DU «IEPSR NAN Ukrayny», 2013. – 45 s.

3. **Systemno-kompleksne** otsiniuvannia potentsialu staloho rozvystku Ukrayny : monohrafia / O. M. Alymov, V. V. Mykytenko, I. M. Lytsur [ta in.]. – K. : DU «In-t ekonomiky prydokorystuvannia ta staloho rozvystku NAN Ukrayny», 2013. – 99 s.

4. **Formuvannia** efektyvnykh mekhanizmiv upravlinnia v umovakh priorytetnosti znannievoi komponenty ekonomicchno rozvystku : monohrafia / [Vdovenko S. M., Mykytenko V. V., Savchenko V. F. ta in.]. – Chernihiv. derzh. in-t ekonomiky ta upravlinnia MON Ukrayny, 2013. – 454 s.

Надійшла до редколегії 24.03.15

УДК 35

Дмитро КОТЕЛЕВЕЦЬ

Національна академія державного управління
при Президентові України

**АРХІТЕКТУРА ЕЛЕКТРОННОЇ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ
ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД**

Аналізується міжнародний позитивний досвід формування архітектури електронної взаємодії органів публічної влади задля визначення можливості застосування такого досвіду в Україні як основи підвищення ефективності управління і якісного надання адміністративних послуг. Розглядаються моделі (архітектури) електронної взаємодії органів публічної влади: американсько-англійська модель, західна та азійська моделі. Досліджуються реалізовані проекти створення засобів електронного урядування: Федеральна ІТ-архітектура США; Архітектура урядового